

УДК 338.2

Грицюк Н.О.

*аспірант кафедри економіки та безпеки підприємства
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

ПРИНЦИПИ І ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті приділена увага проблемам податкової політики підприємства і розглядаються її принципи в умовах формування здорового податкового клімату країни. Проведено аналіз факторів, що впливають на її вибір, а також наведені наслідки впливу економічної діяльності суб'єктів господарювання на макроекономічний стан.

Ключові слова: податкова політика, ухилення, бездоганна ділова репутація, мінімізація, оптимізація, принципи податкової політики, тіньова економіка.

Грицюк Н.А. ПРИНЦИПЫ И ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ХИМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

В статье уделено внимание проблемам налоговой политики предприятия и рассматриваются ее принципы в условиях формирования здорового налогового климата страны. Проведен анализ факторов, влияющих на ее выбор, а также приведены последствия влияния экономической деятельности субъектов хозяйствования на макроекономическое состояние.

Ключевые слова: налоговая политика, уклонение, безупречная деловая репутация, минимизация, оптимизация, принципы налоговой политики, теневая экономика.

Gritsyuk N.O. PRINCIPLES AND FACTORS AFFECTING THE FORMATION OF TAX POLICY IN THE CHEMICAL INDUSTRY UKRAINE

The paper dedicated attention to the tax policy of the company and its principles in the context of a healthy fiscal climate. There are analysis of factors of tax policy and consequences of economic activities on the macroeconomic situation.

Keywords: tax policies, avoidance, impeccable business reputation, minimize, optimization, principles of tax policy, shadow economy.

Податкова політика підприємства являє собою узагальнену модель поведінки підприємства в рамках діючого податкового законодавства, що забезпечує підвищення ефективності діяльності підприємства на шляху досягнення його цілей.

Постановка проблеми. Сплата податків завжди була обтяжливою для підприємців, тому не дивно що при проведенні податкової політика велика увага приділяється можливим шляхам зменшення або уникнення податкових платежів.

Аналіз останніх досліджень. Проблема сплати податків присвячені роботи українських, російських та зарубіжних вчених Т.А. Козенкової [1], Т.О. Дуліка і В.Г. Бикової [2], Н.В. Афанасевої та А.Б. Гончарука [3], Д. Гетманцева [4], Р.Е. Сьюзена [5], Л. Тимофєєва [6] та ін. Проте більшість праць науковців розглядають податкову політику з позиції інструменту, що дозволить отримати максимальні прибутки для підприємства та мінімізувати податкові платежі.

Мета статті. Проаналізувати фактори, які впливають на вибір податкової політики, сформулювати принципи податкової політики, що характерні для здорової економічної ситуації у податковому полі та окреслити наслідки впливу ухилення та мінімізації податкових платежів суб'єктами господарської діяльності на економіку країни.

Виклад основного матеріалу. Проведений узагальнюючий аналіз принципів податкової політики підприємства українських на зарубіжних авторів показав, що він є неповним і повинен бути доповнений наступними принципами:

1. Вища стратегічна ціль. Усвідомлення, прийняття і слідування загальної стратегії розвитку суспільства.

2. Орієнтація на перспективу. Керівництво підприємства повинно буди далекоглядним і передбачливим, розуміти наслідки своїх дій в майбутньому.

3. Діяти відповідно до встановлених формальних і неформальних правил поведінки в ринковій еконо-

міці. Адже, як відомо, ринкова економіка це перш за все діяльність в межах чітко визначених правил для кожного гравця ринку.

4. Єдності всіх учасників ринкових відносин, злагодженості процесів в ній.

5. Відкритості інформації у двосторонньому порядку. Тобто інформація повинна бути доступна як на етапі формування бази оподаткування, так і на кожному етапі розподілу та використання податкових платежів та інших надходжень податкового характеру.

Складність реалізації податкової політики підприємством обумовлена впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

До зовнішніх факторів слід віднести:

1. Зміна податкового законодавства. Даний фактор є одним з визначальних, оскільки має вплив не тільки на стабільність ринкового середовища, а й на необхідність постійної переорієнтації та відповідної гнучкості виробництва, збуту, постачання, використання ресурсів та кадрової політики, яку не кожне підприємство може собі дозволити у важких умовах трансформаційних процесів.

2. Невизначеність і нестабільність політичної ситуації. Поряд зі зміною податкового законодавства нестабільною залишається зовнішньоекономічне становище держави, що тягне за собою недостатню захищеність прав приватної власності та зміну вектору економічного розвитку.

3. Інформативність. Доступність повної та достовірної інформації щодо надходжень, розподіл та використання податкових надходжень значною мірою впливають на прийняття рішення платниками податків про повноту та своєчасність їх сплати.

4. Правова відповідальність. Чітко визначена, різка і дієво розроблена система адміністративно та кримінальної відповідальності щодо порушення, ухилення, недостовірності інформації.

5. Співпраця з постачальниками та клієнтами. Співпраця з невідомими або сумнівними постачаль-

никами та клієнтами несе свій відбиток на формування зовнішнього середовища організації та формування його податкової політики.

6. Суспільна думка. Сформована парадигма суспільної свідомості щодо завдань, функції, механізму та необхідності податкової системи визначає прийняття рішення про сплату податків кожним окремим суб'єктом підприємницької діяльності.

До внутрішніх факторів належать:

1. Економічні – сюди відносяться «вигоди», які отримує підприємство, шляхом отримання пільг, субсидій в оподаткуванні або зменшенням цих платежів іншими методами, що не передбачені законодавством країни.

2. Інформаційні – недостатність інформативного забезпечення, застарілість та викривлення інформаційних даних, які надходять до підприємства накладають свій ефект на формування податкової політики підприємства.

3. Культурно-психологічні – один із визначальних чинників, який характеризує внутрішню якість керівника підприємства та філософію ведення підприємницької діяльності.

Нами було проведено дослідження, перед яким стояло завдання з'ясувати, які з факторів мають визначальний вплив на вибір податкової політики підприємства.

Дослідження проводилося в два етапи. На першому ми запропонували фахівцям з податкової політики, а саме керівників, фінансових директорів та головних бухгалтерів підприємств хімічної промисловості прорангувати фактори, які, на їх думку, впливають на її вибір.

Достовірність результатів експертних оцінок визначалася із залученням методів математичної статистики. У процесі обробки результатів експертного опитування в роботі проведено аналіз узгодженості

думок експертів за допомогою коефіцієнта конкордації (W), що визначається за формулою [7, с. 299]:

$$W = \frac{12S}{m^2(n^3 - n)},$$

де S – сума квадратів відхилень значень показників від середнього значення (фактична дисперсія оцінок, що даються експертами),

m – кількість експертів (7),

n – кількість факторів що оцінювалося (9).

Отримане значення 0,028695 та 0,031876 свідчить про високий ступінь погодженості думок експертів щодо факторів та сили їх впливу на вибір податкової політики підприємства.

У дослідженні брали участь такі підприємства: ПАТ «Спільне українсько-словацьке підприємство «Теріхем-Луцьк», ПАТ «Луцькпластмас», ПАТ «Спектр», ПАТ «Західна промислова група», ЗАТ «Здолбунівський завод пластмасових виробів «Іскра», ПАТ «Дубенський завод гумово-технічних виробів».

Його результати відображені у таблиці 1. Ранжування проводилося за 9-бальною шкалою, де 9 – найбільший вплив фактора, 1 – найменший. В останньому рядку таблиці вказане середнє значення по кожному фактору.

Отже, на думку опитаних респондентів, найбільший вплив на вибір податкової політики підприємствами хімічної промисловості здійснює часта зміна податкового законодавства, невизначеність і нестабільність політичної ситуації, внутрішні економічні фактори, правова відповідальність.

На другому етапі ми запропонували виділити фактори, які б найбільшою мірою вплинули на прийняття рішення формування податкової політики «бездоганної ділової репутації» або оптимізації податкових платежів. І отримали наступні результати (таблиця 2).

Таблиця 1

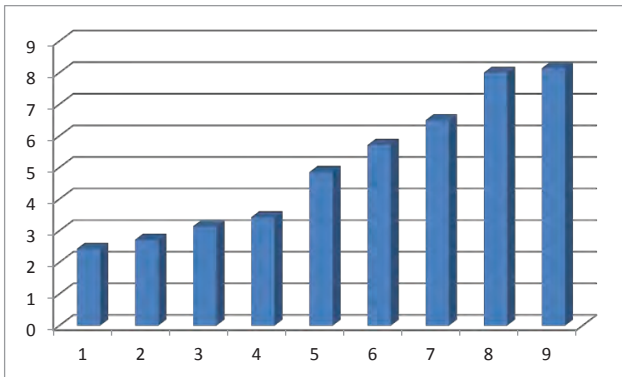
Вплив факторів на вибір податкової політики підприємства

Часта зміна податкового законодавства	Невизначеність і нестабільність політичної ситуації	Інформативність суспільства	Правова відповідальність	Співпраця з постачальниками та клієнтами	Суспільна думка	Внутрішні економічні фактори	Внутрішні інформаційні фактори	Внутрішні культурно-психологічні фактори
9	8	3	6	1	2	7	5	4
8	7	5	9	2	1	6	4	3
9	7	3	6	2	1	8	5	4
9	7	2	8	1	3	6	3	5
9	6	3	5	2	1	7	8	4
7	8	3	4	1	5	9	6	2
6	9	1	7	3	4	5	2	8
8,143	7,429	2,857	6,429	1,714	2,429	6,857	4,714	4,286

Таблиця 2

Сила впливу факторів на вибір податкової політики підприємства «Бездоганної ділової репутації», оптимізації податкових платежів

Часта зміна податкового законодавства	Невизначеність і нестабільність політичної ситуації	Інформативність суспільства	Правова відповідальність	Співпраця з постачальниками та клієнтами	Суспільна думка	Внутрішні економічні фактори	Внутрішні інформаційні фактори	Внутрішні культурно-психологічні фактори
6	5	8	3	4	7	1	2	9
5	4	9	2	1	7	6	3	8
4	3	8	1	7	6	5	2	9
6	2	8	3	5	7	4	1	9
6	5	9	4	2	8	1	3	7
8	7	9	5	1	3	2	4	6
5	6	7	1	4	8	3	2	9
5,714	4,571	8,286	2,714	3,429	6,571	3,143	2,429	8,143

1 – Внутрішні інформаційні фактори, 2 – Співпраця з постачальниками та клієнтами, 3 – Правова відповідальність, 4 – Внутрішні економічні фактори, 5 – Невизначеність і нестабільність політичної ситуації, 6 – Часта зміна податкового законодавства, 7 – Суспільна думка, 8 – Внутрішні культурно-психологічні фактори, 9 – Інформативність суспільства

Рис. 1. Сила впливу факторів на вибір податкової політики «бездоганної ділової репутації» та оптимізації податкових платежів

Отже, аналіз представлених даних показав, що на вибір податкової політики «бездоганної ділової репутації» та оптимізації податкових платежів найбільшим чином впливають три основні фактори:

1. Внутрішні культурно-психологічні фактори.
2. Інформативність суспільства.
3. Суспільна думка.

Результати дослідження на першому і на другому етапі мають абсолютно різні результати. Звідси, робимо висновок, що рушійними силами формування та реалізації «здорової» податкової політики, яка притаманна для зрілого ринкового середовища, є внутрішні культурно-психологічні, інформативність суспільства та загальна суспільна думка, а не податкова система, невизначеність і нестабільність політичної ситуації, це, скоріше, фактори «виправданя» для переважної більшості підприємств.

Наслідки податкової політики мінімізації та ухилення від сплати податків в Україні є:

1. Тіньова економіка. Як ми вже говорили, в Україні її частка сягає до 40%, що обумовлює складність в її управлінні та прийнятті ефективних та дієвих рішень.

2. Напруженість у суспільстві. Недостатні надходження до Пенсійного фонду і постійний його де-

фіцит є однією з головних причин невпевненості в отриманні пенсійних виплат у майбутньому.

3. Надмірні витрати на адміністративний контроль за дотриманням податкової дисципліни, які не завжди є виправданими і ефективними, оскільки існує можливість «налагодити контакти» з органами контролю та адміністрування.

4. Підвищення навантаження на офіційну економіку, оскільки надходження повинні покривати реальні витрати бюджету. У випадку розширення бази оподаткування і виведення економіки з тіні, ту ж величину надходжень можна отримати меншим податковим навантаженням.

Висновки. У процесі досягнення стратегічних переваг через податкову політику на підприємстві центральне місце, на нашу думку, має відводитися реалізації політики бездоганної ділової репутації. В окремих випадках має місце податкова політика оптимізації, коли це передбачено законом, і проводиться відповідна державна програма розвитку тієї чи іншої галузі чи регіону. Вибір вищезгаданої податкової політики залежить в першу чергу від внутрішніх принципів управління підприємства і лише в другу чергу – від зовнішнього економічного середовища. Податкова політика «Бездоганної ділової репутації» має позитивний вплив як на мікросередовище організації, так і на макросередовище, особливо що стосується частини виведення економіки з тіні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Козенкова Т.А. Налогового планирования на предприятии. – Узд. «Аин», 1999. – С. 54.
2. Дулік Т.О., Бикова В.Г. Податкове планування на мікрорівні: конспект лекцій. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2008. – 107 с.
3. Афанасьев Н. В., Гончарук А. Б. Экономика предприятия: учеб. пособ. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2004. – 528 с.
4. Гетманцев Д. Податкова оптимізація і мінімізація: межі дозволеного // Дзеркало тижня. Україна 3 червня 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/podatкова_optimizatsiya_i_minimizatsiya_mezhi_dozvolenogo.html.
5. Роуз-Екерман Сьюзен. Корупція та урядування. Принципи, наслідки та зміни / Пер. з англ. С. Кокізіук, Р. Ткачук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 296 с.
6. Тимофеева Л. Як списати товари, які ми уже не плануємо використовувати у господарстві // Податкове планування. – 2010. – № 4. – С. 31-33.
7. Голубков Е.П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика / Голубков Е.П. – 2-е изд., перераб. и дополн. – М.: Издательство «Финпресс», 2000. – 464 с.